

Aktywność społeczno- -polityczna Polaków

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wybory parlamentarne zakończyły maraton wyborczy, trwający od maja 2014 roku (wybory do Parlamentu Europejskiego) do października 2015 roku. Chociaż miniony rok sprzyjał aktywności społeczno-politycznej, frekwencja w kolejnych głosowaniach nie była wysoka – w wyborach prezydenckich wyniosła w I turze 48,96% i nieco więcej w II turze – 55,34%. W wyborach parlamentarnych wzięło udział 50,92% uprawnionych do głosowania. Wygrana PiS i kontrowersyjne dla wielu posunięcia tej partii spowodowały, że emocje polityczne związane z wyborami nie tylko nie zaczęły opadać, ale wręcz się nasiliły. W grudniu odbyły się najliczniejsze, jak dotąd, manifestacje zwolenników i przeciwników polityki obecnych władz. Komitet Obrony Demokracji, pod którego szyldem demonstrowała większość środowisk przeciwnych polityce nowych władz, kontynuował protesty w styczniu i – jednocześnie – zapowiadał instytucjonalizację swojej działalności. Powyborczy konflikt polityczny pokazuje, jak silne są w Polsce podziały społeczno-polityczne i – szerzej – kulturowe, zarazem jednak sprzyja mobilizacji i aktywizacji społeczeństwa.

Generalnie poziom zainteresowania polityką jest w Polsce stosunkowo niewielki i dość stabilny w czasie. Niemal połowa badanych deklaruje z reguły, że średnio interesuje się polityką (tzn. śledzi jedynie główne wydarzenia). Pozostali częściej określają swoje zainteresowanie polityką jako niewielkie lub praktycznie żadne, niż opisują je jako duże lub bardzo duże. Ubiegły, „wyborczy” rok przyniósł pewien wzrost zainteresowania polityką w stosunku do lat wcześniejszych. W styczniu tego roku¹ odsetek osób deklarujących duże lub bardzo duże zainteresowanie wydarzeniami politycznymi był – jak na polskie warunki – wyjątkowo wysoki, prawie co piąty ankietowany (19%) wyrażał duże nimi zainteresowanie, przyznając, że z uwagą śledzi to, co dzieje się w polityce. Zarazem aż 62% Polaków deklarowało, że w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie uczestniczyło w rozmowach na tematy polityczne (w tym 33% robiło to wiele razy).

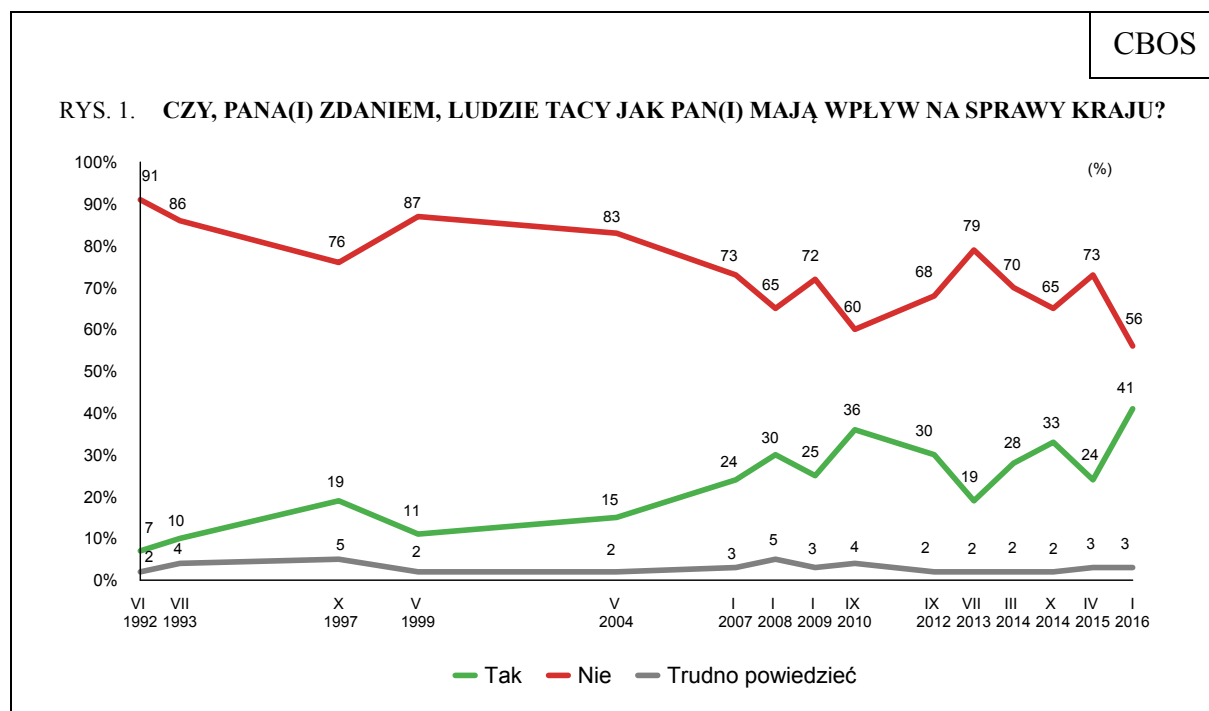
W styczniu zapytaliśmy naszych respondentów także o ich aktywność społeczno-polityczną oraz o poparcie dla działań zwolenników i przeciwników obecnego obozu rządzącego.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (308) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 stycznia 2016 roku na liczącej 1063 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

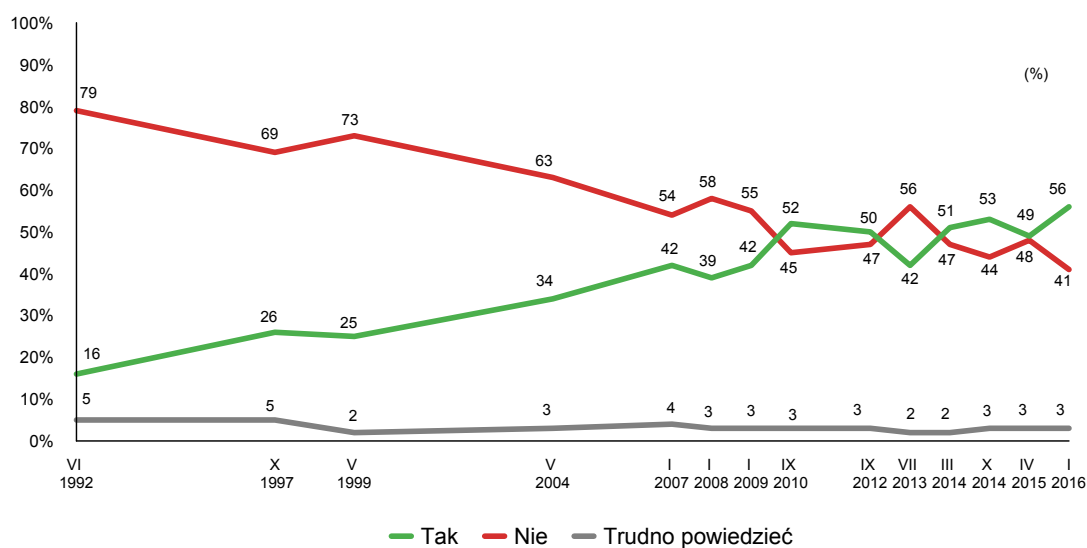
POCZUCIE WPŁYWU NA SPRAWY PUBLICZNE

W początkowym okresie przemian ustrojowych jedynie nieliczni deklarowali, że to, co dzieje się w Polsce, w jakiejś mierze zależy od nich. Nieco więcej osób miało poczucie możliwości oddziaływania na sprawy lokalne, choć także w tym wymiarze dość powszechne było przeświadczenie o braku wpływu. W kolejnych latach (aż do okresu 2007–2008) dość systematycznie rosło poczucie podmiotowości obywatelskiej, przede wszystkim na poziomie społeczności lokalnej. W ostatnich latach przekonanie o możliwości oddziaływania na sprawy publiczne to się nasilało, to słabło. Jeszcze w kwietniu 2015 roku tylko niespełna jedna czwarta badanych (24%) deklarowała poczucie wpływu na sprawy kraju, dwukrotnie więcej (49%) było przekonanych, że może oddziaływać na bieg wydarzeń w swoim mieście lub gminie.

Obecnie poczucie wpływu na sprawy publiczne jest najwyższe od początku lat dziewięćdziesiątych (od czerwca 1992 roku). Niezmiennie poczucie podmiotowości obywatelskiej częściej wyraża się w przekonaniu o możliwości oddziaływania na sprawy lokalne (swojego miasta/gminy) niż w przeświadczeniu o możliwości wpływu na bieg wydarzeń w kraju. Poczucie wpływu na sprawy kraju deklaruje obecnie ponad dwie piąte badanych (41%), a na sprawy swojego miasta/gminy – ponad połowa (56%).

RYS. 2. CZY, PANA(I) ZDANIEM, LUDZIE TACY JAK PAN(I) MAJĄ WPŁYW NA SPRAWY SWOJEGO MIASTA, GMINY?

Ogólnie rzecz biorąc, doświadczaniu poczucia wpływu na sprawy kraju, a także na sprawy lokalne sprzyja dobra ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego, wyższe wykształcenie oraz młodszy wiek (poniżej 55 roku życia). W przypadku opinii o możliwości oddziaływania na bieg wydarzeń w kraju istotne znaczenie mają poglądy polityczne – osoby identyfikujące się z prawicą częściej niż badani o orientacji lewicowej, centrowej i, przede wszystkim, indyferentni politycznie czują, że to, co dzieje się w Polsce, w jakiejś mierze zależy od nich samych. Bez wątplenia wynik ostatnich wyborów parlamentarnych sprzyjał wzmocnieniu poczucia podmiotowości obywatelskiej wśród osób identyfikujących się z prawicą.

Poczucie wpływu na sprawy kraju (a także na sprawy lokalne) sprzyja udziałowi w wyborach. Osoby przekonane o możliwości oddziaływania na sprawy publiczne częściej deklarują gotowość do udziału w wyborach i – według deklaracji – częściej w nich uczestniczą.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNO-POLITYCZNA

Spośród różnych form aktywności społeczno-politycznej i – szerzej – obywatelskiej Polacy relatywnie często deklarowali, że w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy podpisali petycję (18%). Stosunkowo dużo osób (14%) przekazało lub zbierało w ciągu ostatniego roku pieniądze na działalność społeczną. Co dziesiąty respondent deklaruje, że zdarzyło mu się w tym okresie bojkotować lub – przeciwnie – celowo kupować pewne produkty z powodów politycznych, etycznych lub ze względów ekologicznych.

Znacząca była aktywność Polaków w internecie w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy – 7% respondentów (tj. 10% korzystających z internetu przynajmniej raz w tygodniu) pisało w sieci na tematy dotyczące spraw lokalnych, 6% zaś (9% użytkowników internetu) – na tematy polityczne.

Część badanych (6%) kontaktowała się lub próbowała kontaktować w ciągu ostatniego roku z politykiem lub urzędnikiem administracji państwowej w celu wyrażenia własnych poglądów.

Inne formy aktywności społeczno-politycznej w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy deklarowano rzadziej. Wprawdzie co dziesiątemu badanemu zdarzyło się kiedyś uczestniczyć w spotkaniu lub zgromadzeniu politycznym, jednak – mimo okresu sprzyjającego aktywności politycznej – tylko 4% robiło to w ciągu ostatniego roku. Podobnie, chociaż ogółem 7% ankietowanych brało kiedyś udział w demonstracji, tylko 2% robiło to w ciągu minionych dwunastu miesięcy. Wyniki styczniowego badania potwierdzają, że areną aktywności społeczno-politycznej w coraz większym stopniu staje się internet, natomiast odsetek osób angażujących się w takie formy wyrażania własnych przekonań, jak spotkania, zgromadzenia polityczne, demonstracje, pozostaje w miarę stały.

Biorąc pod uwagę, że z reguły niewielki odsetek badanych angażuje się w kampanie przedwyborcze (ogółem 5% deklaruje, że w ogóle to robiło), to 3% deklarujących udział w kampanii wyborczej w jakiegokolwiek formie w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy, to – jak się wydaje – wcale niemało (oznacza to, że w ubiegłoroczne kampanie przedwyborcze angażowało się nieodpłatnie około 300 000 dorosłych Polaków).

Stosunkowo najmniej popularne formy aktywności społeczno-politycznej, spośród umieszczonych na naszej liście, to kontaktowanie się z mediami w celu wyrażenia własnych poglądów, przekazywanie lub zbieranie pieniędzy na działalność polityczną oraz kandydowanie w wyborach.

Tabela 1

Czy w ciągu ostatniego roku lub może wcześniej:	IX 2012			I 2016		
	Tak, w ciągu ostatniego roku	Tak, ale wcześniej niż w ciągu ostatniego roku	Nie	Tak, w ciągu ostatniego roku	Tak, ale wcześniej niż w ciągu ostatniego roku	Nie
	w procentach					
– podpisał(a) Pan(i) petycję	13	12	74	18	15	66
– przekazał(a) Pan(i) pieniądze lub zbierał(a) fundusze na działalność społeczną	19	8	73	14	6	80
– bojkotował(a) lub celowo kupował(a) Pan(i) pewne produkty z powodów politycznych, etycznych bądź ochrony środowiska	7	3	89	10	5	84
– pisał(a) Pan(i) w internecie na tematy dotyczące lokalnych spraw Pana(i) miejscowości lub okolicy, w której Pan(i) mieszka (chodzi o działania nieodpłatne)	-			7	2	91
– pisał(a) Pan(i) w internecie na tematy polityczne, np. na forach, blogach, w serwisach społecznościowych, np. Facebook, Twitter (chodzi o działania nieodpłatne)*	3	3	94	6	2	92
– kontaktował(a) się Pan(i) lub próbował(a) się Pan(i) skontaktować z politykiem lub urzędnikiem administracji państwowej w celu wyrażenia własnych poglądów	4	6	90	6	3	91
– uczestniczył(a) Pan(i) w spotkaniu bądź zgromadzeniu politycznym	3	9	88	4	6	90
– angażował się Pan(i) w kampanie przed wyborami parlamentarnymi lub wyborami prezydenckimi, np. zbierał(a) podpisy na rzecz jakiejś partii, jakiegoś kandydata, rozdawał ulotki (chodzi o działania nieodpłatne)	-			3	2	94
– brał(a) Pan(i) udział w demonstracji	2	5	93	2	5	92
– kontaktował(a) się Pan(i) z mediami lub występował(a) Pan(i) w mediach w celu wyrażenia własnych poglądów	2	3	95	2	2	95
– kandydował(a) Pan(i) w wyborach, np. samorządowych, parlamentarnych	-			1	3	96
– przekazał(a) Pan(i) pieniądze lub zbierał(a) fundusze na działalność polityczną	1	1	97	1	1	98

* W 2012 roku zadawaliśmy pytanie w brzmieniu: uczestniczył(a) Pan(i) w internetowym forum politycznym bądź grupie dyskusyjnej
Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Ze zliczenia odsetka osób podejmujących wymienione formy aktywności obywatelskiej wynika, że w ciągu dwunastu miesięcy poprzedzających badanie 36% zaangażowało się w przynajmniej jedną z wymienionych inicjatyw, w ogóle zaś w swoim życiu robiło to 50% ankietowanych.

Podjęwaniu aktywności społeczno-politycznej sprzyja wyższe wykształcenie, stosunkowo wysokie dochody *per capita* oraz zamieszkiwanie w dużym mieście. Zaangażowaniu (w którykolwiek z wymienionych sposobów) w tego rodzaju działalność (zwłaszcza w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy) sprzyja także młody wiek (od 18 do 34 roku życia).

Aktywność społeczno-polityczna to domena osób mających określone poglądy polityczne (prawicowe lub lewicowe). Szczególnie duży odsetek aktywnych w tej sferze jest wśród osób najbardziej religijnych, uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu.

Tabela 2

		Uczestniczący	
		kiedykolwiek w przynajmniej jednej formie działalności społeczno-politycznej	w ciągu ostatniego roku w przynajmniej jednej formie działalności społeczno-politycznej
		w procentach	
Wykształcenie	Podstawowe/gimnazjalne	29	18
	Zasadnicze zawodowe	35	22
	Średnie	51	37
	Wyższe	78	64
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	35	23
	Od 650 do 999 zł	45	27
	Od 1000 do 1399 zł	50	35
	Od 1400 do 1999 zł	55	36
	2000 zł i więcej	71	59
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	27
	Miasto do 19 999	46	34
	20 000 – 99 999	54	41
	100 000 – 499 000	54	39
	500 000 i więcej mieszkańców	73	55
Wiek	18-24 lata	57	47
	25-34	59	49
	35-44	52	39
	45-54	54	37
	55-64	44	28
	65 lat i więcej	37	24
Poglądy polityczne	Lewica	59	46
	Centrum	49	38
	Prawica	61	42
	Trudno powiedzieć	32	23
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	76	59
	Raz w tygodniu	46	32
	1-2 razy w miesiącu	44	32
	Kilka razy w roku	54	40
	W ogóle nie uczestniczy	56	43
Ogółem		50	36

Aktywność społeczno-polityczna i obywatelska wiąże się z poczuciem wpływu na sprawy publiczne. Osoby angażujące się w tego rodzaju działania częściej niż te, które pozostają bierne, mają poczucie wpływu na sprawy publiczne (zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym).

Tabela 3

Liczba podejmowanych form działalności społeczno-politycznej w ciągu ostatniego roku	Respondenci mający poczucie wpływu na sprawy:	
	kraju	swojego miasta/gminy
	w procentach	
0	36	48
1	43	65
2 i więcej	60	77
Liczba kiedykolwiek podejmowanych form działalności społeczno-politycznej		
0	32	45
1	41	59
2 i więcej	57	74

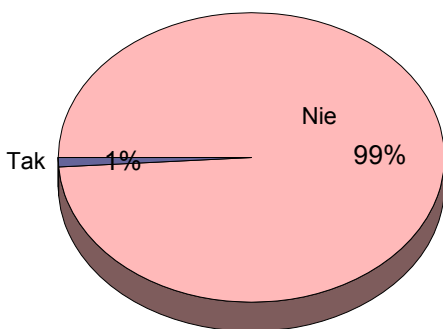
Ujmując to z drugiej strony: o ile wśród ogółu badanych połowa angażowała się kiedykolwiek w przynajmniej jedną z wymienionych inicjatyw, o tyle wśród mających poczucie możliwości oddziaływania na sprawy kraju – 61%, a na sprawy gminy – 60%. Podobnie o ile wśród ogółu badanych 36% angażowało się w ciągu ostatniego roku w przynajmniej jedną z wymienionych form działalności, o tyle wśród mających poczucie możliwości oddziaływania na sprawy kraju – 45%, a na sprawy gminy – 46%.

POPARCIE DLA DZIAŁAŃ KOMITETU OBRONY DEMOKRACJI

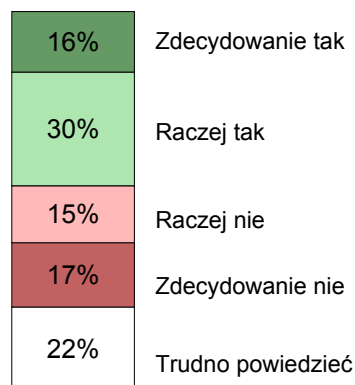
Wprawdzie tylko nieliczni deklarują, że brali udział w demonstracjach organizowanych przez Komitet Obrony Demokracji albo w innych manifestacjach organizowanych pod hasłem obrony demokracji lub sprzeciwu wobec polityki obecnych władz (1%), jednak działania KOD cieszą się poparciem znacznej części społeczeństwa (ogółem 46%).

RYS. 3

**CZY BRAŁ(A) PAN(I) UDZIAŁ
W DEMONSTRACJI LUB DEMONSTRACJACH
ORGANIZOWANYCH PRZEZ KOMITET
OBRONY DEMOKRACJI LUB W INNYCH
MANIFESTACJACH ORGANIZOWANYCH
POD HASŁEM OBRONY DEMOKRACJI
LUB SPRZECIWIU WOBEC POLITYKI
OBECNYCH WŁADZ?**

**CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC,
POPIERA PAN(I) DZIAŁANIA KOMITETU
OBRONY DEMOKRACJI?**

W demonstracjach KOD uczestniczyli przede wszystkim mieszkańcy dużych, ponadpółmilionowych miast (7%), osoby o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym – badani z wyższym wykształceniem (4%), deklarujący miesięczne dochody *per capita* w wysokości 2000 zł i więcej (4%), kadra kierownicza i specjaliści (4%). Wśród protestujących przeciw polityce obecnych władz proporcjonalnie dużo było osób identyfikujących się z przeciwną do rządzącej opcją polityczną – protestowało 6% badanych utożsamiających się z lewicą, a także 4% w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych. W elektoratach partyjnych udział w demonstracjach KOD brało 6% zwolenników PO i 5% zadeklarowanych wyborców Nowoczesnej.

Poparcie dla działań Komitetu Obrony Demokracji zależy przede wszystkim od orientacji politycznej i, szerzej, światopoglądowej. Wyraża je 75% badanych identyfikujących się z lewicą i 55% lokujących swoje poglądy polityczne w centrum. Respondenci o orientacji prawicowej na ogół nie utożsamiają się z działaniami KOD (51%), choć także w tej grupie znajdują one sporo zwolenników (38%). Istotne znaczenie dla postrzegania działalności KOD ma religijność. Najczęściej jego działania popierają ankietowani w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych (61%), najrzadziej –

osoby najbardziej religijne, uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (23% wobec 60% wyrażających dezaprobatę).

Na stosunek do działań KOD wpływa także ocena sytuacji materialnej. Popiera je ponad połowa respondentów dobrze oceniających swoje warunki bytu (51%) i co trzeci określający je jako złe (34%).

W elektoratach partyjnych działania KOD znajdują poparcie przede wszystkim wśród zadeklarowanych wyborców Nowoczesnej oraz PO. Co ciekawe, spotykają się one także z przychylnym odbiorem części zwolenników partii rządzącej.

Tabela 4

Potencjalne elektoraty partyjne*	Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i) działania Komitetu Obrony Demokracji?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Nowoczesna Ryszarda Petru	89	4	7
PO	74	11	15
Kukiz'15	40	48	12
PiS (wraz z SP i PR)	27	58	15

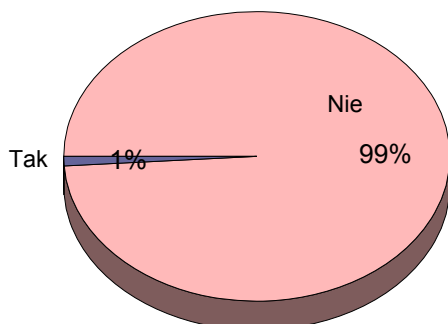
* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

POPARCIE DLA DZIAŁAŃ PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

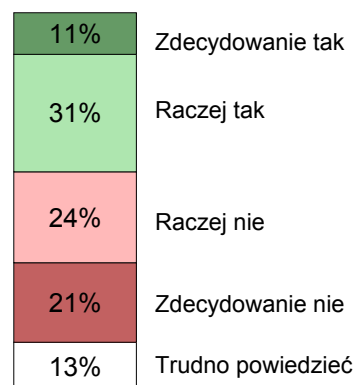
Udział w grudniowym Marszu Wolności i Solidarności, organizowanym przez PiS, lub w innych manifestacjach poparcia dla polityki obecnych władz – podobnie jak udział w demonstracjach KOD – deklaruje 1% badanych. Natomiast poparcie dla działań obecnej władzy wyraża ogółem ponad dwie piąte ankietowanych (42%).

RYS. 4

CZY BRAŁ(A) PAN(I) UDZIAŁ W MARSZU WOLNOŚCI I SOLIDARNOŚCI, ORGANIZOWANYM PRZEZ PIS, LUB W INNYCH MANIFESTACJACH POPARCIA DLA POLITYKI OBECNYCH WŁADZ?

CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, POPIERA PAN(I) DZIAŁANIA OBECNEJ WŁADZY?

W Marszu Wolności i Solidarności lub innych manifestacjach poparcia dla PiS uczestniczyły przede wszystkim osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne (4%) i – szczególnie często – najbardziej zaangażowane w praktyki religijne (8%). Podobnie jak w demonstracjach KOD, w marszu PiS proporcjonalnie często brali udział badani z wyższym wykształceniem (3%), kadra kierownicza i specjaliści (4%), a także średni personel, technicy (4%). Według deklaracji stosunkowo często poparcie dla działań PiS manifestowali mieszkańcy dużych, ale nie największych miast (4%). W elektoratach partyjnych udział w Marszu Wolności i Solidarności lub w innych manifestacjach poparcia dla PiS deklarują głównie potencjalni wyborcy tej partii (5%), rzadziej sympatycy ruchu Kukiz'15 (2%).

Stosunek do polityki obecnych władz, tak samo jak nastawienie do działań KOD, wiąże się przede wszystkim z orientacją polityczną i światopoglądową. Działania PiS popiera zdecydowana większość osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne (69%), natomiast krytycznie oceniają je w większości badani o orientacji lewicowej (74%) i centrowej (57%). Do najbardziej zadowolonych z działań podejmowanych przez PiS należą osoby uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (80%), podczas gdy z dezaprobatą przyjmuje je wyraźna większość badanych niebiorących udziału w praktykach religijnych (68%).

Dla oceny działań partii rządzącej istotne znaczenie ma status społeczno-ekonomiczny respondentów. Najwięcej krytyków znajdują one wśród osób z wyższym wykształceniem (56%) oraz badanych o miesięcznych dochodach *per capita* w wysokości 2000 zł i więcej (62%). Im niższy poziom wykształcenia i im niższe dochody, tym słabsza dezaprobata. Wśród osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym oraz wśród średnio sytuowanych polityka obecnych władz ma więcej zwolenników niż przeciwników. Do osób najczęściej popierających politykę PiS należą rolnicy (58%).

W elektoratach partyjnych działania obecnych władz, poza zadeklarowanymi wyborcami PiS, popierają w większości zwolennicy ruchu Kukiz'15. Z dezaprobata przyjmuje je natomiast zdecydowana większość sympatyków Nowoczesnej oraz PO.

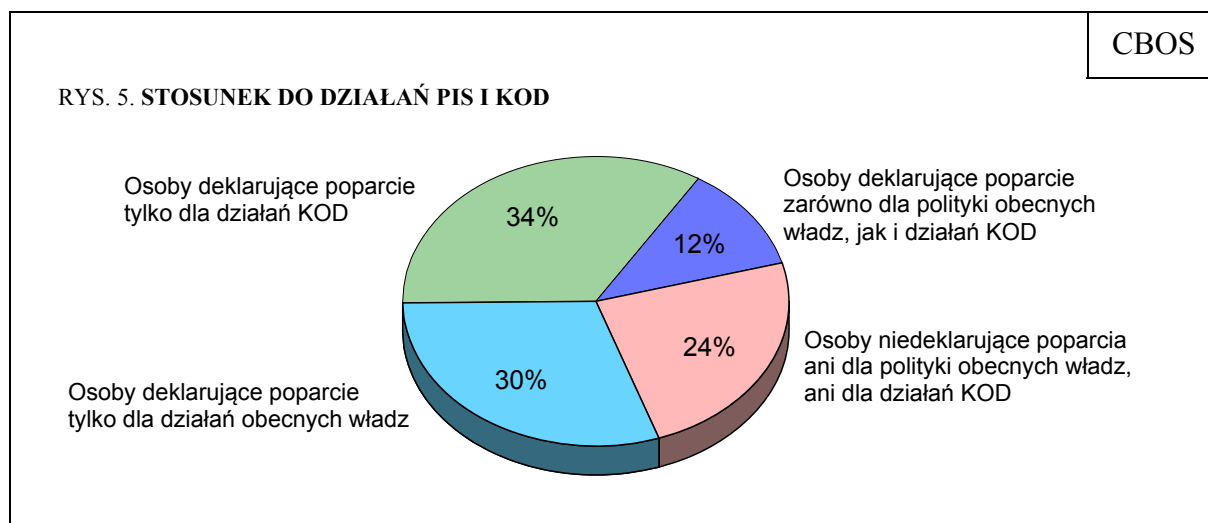
Tabela 5

Potencjalne elektoraty partyjne*	Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i) działania obecnej władzy?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS (wraz z SP i PR)	83	7	10
Kukiz'15	63	32	5
PO	12	83	5
Nowoczesna Ryszarda Petru	6	90	4

* Określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

POPARCIE DLA DZIAŁAŃ KOD A POPARCIE DLA POLITYKI PiS

Poparcie dla działalności Komitetu Obrony Demokracji (w mniej lub bardziej zdecydowany sposób) deklaruje ogółem 46% badanych, a dla działań Prawa i Sprawiedliwości – 42%. Część osób aprobuje zarówno działania KOD, jak i politykę obecnych władz. Co trzeci badany w sposób jednoznaczny wyraża aprobatę działań KOD (nie deklarując przy tym poparcia dla polityki obecnych władz). Niewiele mniejszą grupę stanowią ci, których można uznać w sposób jednoznaczny za zwolenników polityki PiS (bo nie wyrażają jednocześnie aprobaty działań KOD). Co czwarty badany nie identyfikuje się ani z działaniami PiS, ani z tym, co robi KOD.

Wśród respondentów popierających tylko działania KOD mniej więcej wyrównany jest odsetek kobiet i mężczyzn. Stosunkowo dużo jest wśród nich osób powyżej 54 roku życia. Zwolennicy KOD rekrutują się głównie z miast, relatywnie często tych największych, liczących co najmniej 500 tys. ludności. Proporcjonalnie więcej niż w pozostałych wyróżnionych kategoriach jest wśród nich mieszkańców regionu północno-zachodniego, południowo-zachodniego oraz północnego. Zwolennicy KOD są lepiej niż przeciętnie wykształceni i sytuowani. Są też mniej religijni, więcej niż w pozostałych kategoriach jest wśród nich osób o poglądach lewicowych i centrowych. Ich zainteresowanie polityką jest większe niż przeciętnie, co przekłada się na ponadprzeciętne zainteresowanie udziałem w wyborach parlamentarnych. Zwolennicy KOD popierają przede wszystkim Nowoczesną (50% deklarujących udział w wyborach) i PO (22%).

Wśród osób jednoznacznie identyfikujących się z polityką PiS więcej jest mężczyzn niż kobiet. Podobnie jak wśród zwolenników działań KOD, stosunkowo licznie reprezentowani są wśród nich respondenci w wieku 55 lat i więcej. Pod względem wielkości miejsca zamieszkania nie odbiegają istotnie od ogółu badanych. Więcej niż przeciętnie jest wśród nich mieszkańców regionów: centralnego, wschodniego oraz południowego. Co do poziomu wykształcenia i sytuacji materialnej nie różnią się znacząco od ogółu, nieco rzadziej jednak niż przeciętnie są wśród nich reprezentowane osoby najzamożniejsze, o miesięcznych dochodach *per capita* w wysokości 2000 zł i więcej. Zwolenników działań PiS charakteryzuje ponadprzeciętna religijność i w większości prawicowa orientacja polityczna. Cechuje ich ponadprzeciętne zainteresowanie polityką oraz udziałem w wyborach parlamentarnych. W zdecydowanej większości chcą głosować na PiS (72%), niekiedy na ruch Kukiz'15 (11%) lub na partię KORWiN (4%).

Tabela 6

		Stosunek do działań PiS i KOD			
		Osoby deklarujące poparcie zarówno dla polityki obecnych władz, jak i działań KOD	Osoby deklarujące poparcie tylko dla działań KOD	Osoby deklarujące poparcie tylko dla działań obecnych władz	Osoby niedeklarujące poparcia ani dla polityki obecnych władz, ani dla działań KOD
		w procentach			
Płeć	Mężczyźni	44	49	54	39
	Kobiety	56	51	46	61
Wiek	18-24 lata	14	9	10	11
	25-34	16	18	16	26
	35-44	19	18	17	20
	45-54	19	14	16	12
	55-64	13	19	20	15
	65 lat i więcej	19	22	21	16
Miejsce zamieszkania	Wieś	58	30	42	43
	Miasto do 19 999	8	14	9	8
	20 000 – 99 999	15	20	23	21
	100 000 – 499 000	12	17	15	19
	500 000 i więcej mieszkańców	7	19	11	9
Makroregion	Centralny	19	19	24	18
	Południowy	23	16	23	23
	Wschodni	26	12	22	17
	Północno-zachodni	15	20	11	17
	Południowo-zachodni	5	13	8	12
	Północny	12	20	12	13
Wykształcenie	Podstawowe/gimnazjalne	27	16	20	22
	Zasadnicze zawodowe	31	20	26	26
	Średnie	26	29	31	32
	Wyższe	16	35	23	19
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	23	7	16	23
	Od 650 do 999 zł	36	17	20	19
	Od 1000 do 1399 zł	25	23	28	22
	Od 1400 do 1999 zł	11	15	17	13
	2000 zł i więcej	5	38	19	23
Ocena warunków materialnych	Złe	8	8	10	16
	Średnie	39	33	40	39
	Dobre	53	59	50	45
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	5	1	9	2
	Raz w tygodniu	58	36	53	49
	1-2 razy w miesiącu	13	15	15	12
	Kilka razy w roku	14	23	16	21
	W ogóle nie uczestniczy	10	25	7	16
Poglądy polityczne	Lewica	7	27	5	7
	Centrum	18	33	17	24
	Prawica	57	19	59	17
	Trudno powiedzieć	18	21	19	52
Deklarowany udział w wyborach	Na pewno tak	79	74	76	42
	Jeszcze nie wiem	13	9	12	19
	Raczej nie	8	17	12	40
Zainteresowanie polityką	Bardzo duże	3	7	8	1
	Duże	10	19	18	4
	Średnie	64	51	42	34
	Nikie, niewielkie	19	19	23	30
	Żadne	4	4	9	31

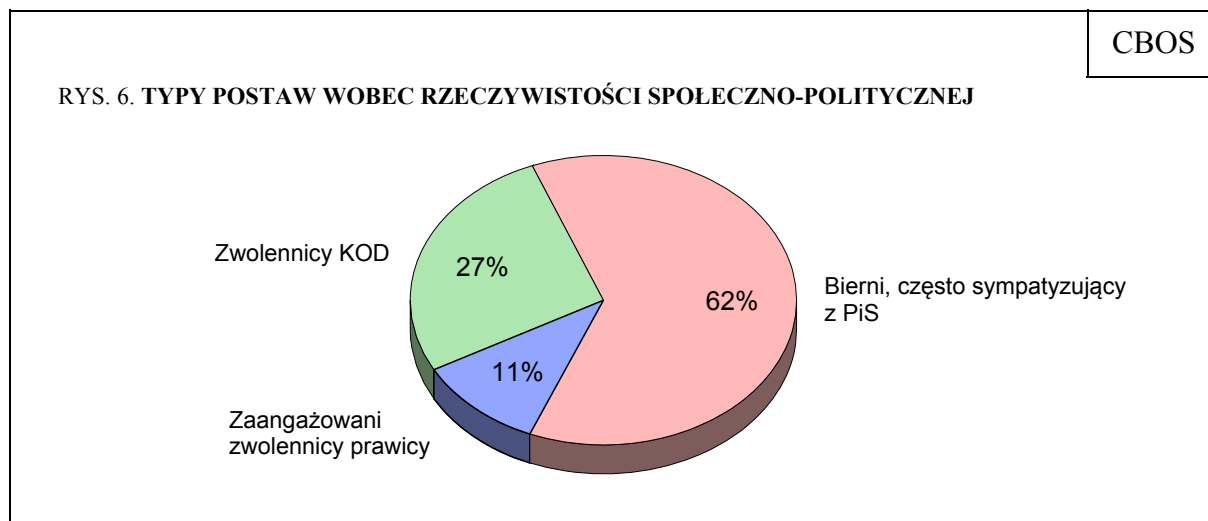
Wśród osób deklarujących poparcie zarówno dla polityki PiS, jak i działań KOD więcej jest kobiet niż mężczyzn. Stosunkowo dużą ich część stanowią ludzie młodzi (od 18 do 24 roku życia) oraz w wieku od 35 do 54 lat. Ponad połowa z nich mieszka na wsi, stosunkowo dużo w regionie wschodnim. Są względnie słabo wykształceni i sytuowani, choć nie bardziej niż inni skłonni są narzekać na swoje warunki materialne. Pod względem orientacji politycznej i światopoglądowej przypominają osoby popierające działania PiS: większość z nich identyfikuje się z prawicą, są ponadprzeciętnie religijni. W odróżnieniu od zwolenników PiS i jego działań cechuje ich raczej przeciętne zainteresowanie polityką. Chcą uczestniczyć w wyborach, głosować w większości na PiS (61%), stosunkowo często na ruch Kukiz'15 (17%), rzadziej na PO (7%) i Nowoczesną (6%).

Osoby nieidentyfikujące się ani z polityką PiS, ani z działaniami KOD to wyraźnie częściej kobiety niż mężczyźni. Proporcjonalnie dużo jest wśród nich badanych w wieku od 25 do 34 lat. Nieco częściej niż przeciętnie mieszkają w dużych, ale nie największych miastach. Stosunkowo rzadziej niż przeciętnie legitymują się wyższym wykształceniem, względnie dużo jest wśród nich osób źle sytuowanych i źle oceniających swoją sytuację materialną. Pod względem częstości udziału w praktykach religijnych nie odbiegają od ogółu badanych. Wyróżnia ich niewielkie zainteresowanie polityką, niechęć do udziału w wyborach oraz, często, brak wyrobionych poglądów politycznych. Ich preferencje partyjne są rozproszone – najczęściej deklarują poparcie dla PiS (30% zamierzających uczestniczyć w ewentualnych wyborach), stosunkowo często wybierają PO (18%), Nowoczesną lub ruch Kukiz'15 (po 13%), rzadziej SLD (7%).

TYPY POSTAW POLAKÓW WOBEC RZECZYWISTOŚCI SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ

Uwzględniając dwa analizowane dotychczas wymiary – aktywność–bierność obywatelską (wraz z zainteresowaniem polityką oraz poczuciem wpływu na sprawy publiczne) oraz orientację polityczną (z uwzględnieniem stopnia poparcia, z jednej strony, polityki obecnych władz, z drugiej – działań KOD) – można wyróżnić trzy typy postaw Polaków wobec polityki².

² Wykorzystano analizę skupień przeprowadzoną metodą k-średnich.

Najlichnieszą grupę stanowią osoby raczej bierne w wymiarze społeczno-politycznym, najczęściej o nastawieniu propisowskim. Są one słabiej niż przeciętnie zainteresowane polityką – śledzą co najwyżej główne wydarzenia polityczne. Swoje poglądy polityczne lokują na prawo lub w centrum, choć spora część z nich nie potrafi określić swojej orientacji politycznej. Są mniej niż przeciętnie skłonni uczestniczyć w wyborach parlamentarnych, a jeśli to robią, to najchętniej głosują na PiS. Częściej deklarują poparcie dla działań obecnych władz niż dla działalności KOD. W większości nie mają poczucia wpływu na sprawy kraju, ponad połowa z nich nie widzi też możliwości oddziaływania na sprawy swojego miasta, gminy. Zdecydowana większość z nich nie podejmowała żadnych form aktywności społeczno-politycznej i obywatelskiej w ciągu ostatniego roku, ani kiedykolwiek wcześniej w przeszłości. Jeśli wziąć pod uwagę profil społeczno-demograficzny tej grupy, zwraca uwagę fakt, że jest tam więcej kobiet niż mężczyzn. Niemal połowę stanowią mieszkańcy wsi, stosunkowo mało w tej grupie jest mieszkańców dużych miast. Są dość słabo wykształceni (ponad połowa ma wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe) i źle sytuowani.

Drugą pod względem wielkości grupę stanowią – najogólniej rzecz biorąc – zwolennicy KOD. Są bardziej niż przeciętnie zainteresowani polityką, najczęściej deklarują lewicowe lub centrowe poglądy polityczne. Na ogół chcą głosować w wyborach na Nowoczesną lub, rzadziej, na PO. W zdecydowanej większości popierają działalność KOD, a do polityki PiS nastawieni są krytycznie. W większości mają poczucie wpływu na sprawy lokalne, nieco ponad połowa ma poczucie oddziaływania na sprawy kraju. Są ponadprzeciętnie aktywni w sferze społeczno-politycznej – większość z nich podejmowała

różnego rodzaju działania o charakterze społeczno-politycznym, także w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy. Osoby z tej grupy to częściej niż przeciętnie mieszkańcy miast, ludzie stosunkowo dobrze wykształceni i sytuowani.

Trzecią grupę, najmniej liczną, stanowią zaangażowani zwolennicy prawicy. Są najbardziej ze wszystkich wymienionych kategorii zainteresowani polityką i jednocześnie mają zdecydowanie prawicowe poglądy polityczne. Są najbardziej zdeterminowani do udziału w wyborach parlamentarnych, popierają najczęściej PiS, a w drugiej kolejności ruch Kukiz'15, są wśród nich także zwolennicy partii KORWiN, PO oraz Nowoczesnej. Zdecydowanie częściej deklarują poparcie dla polityki obecnych władz niż dla działań KOD. Mają poczucie podmiotowości politycznej – większość z nich dostrzega możliwość oddziaływania na sprawy publiczne (w wymiarze nie tylko lokalnym, ale także ogólnopolskim). Są najbardziej aktywni obywatelsko – praktycznie wszyscy zaangażowali się w różnego rodzaju działania społeczno-polityczne w ciągu ostatniego roku. Ogółem 3% z nich należy do jakiejś partii politycznej, 15% zaś działa w jakiejś organizacji społeczno-politycznej. Do zaangażowanych zwolenników prawicy częściej należą mężczyźni niż kobiety. Stosunkowo często są to ludzie młodzi (od 18 do 34 roku życia), mieszkańcy miast, osoby dobrze wykształcone i sytuowane. Względnie spora część z nich jest także silnie zaangażowana religijnie (choć odsetek niepraktykujących jest wśród nich taki sam jak w całej populacji).

Poczucie wpływu na sprawy publiczne jest obecnie w Polsce silniejsze niż kiedykolwiek wcześniej. Wydaje się, że sprzyja mu konflikt polityczny nasilający się po wyborach, angażujący bardziej aktywną obywatelsko część społeczeństwa. Styczeniowe badanie potwierdza dość wyraźny podział społeczno-polityczny polskiego społeczeństwa na dwa przeciwstawne obozy – zwolenników i przeciwników obecnych władz. Przeciwnicy PiS, osoby często dobrze wykształcone i sytuowane, dysponują większym kapitałem kulturowym i obywatelskim, predestynującym ich do aktywności społeczno-politycznej. Obecne władze i ich działania znajdują dość duże poparcie wśród osób biernych w wymiarze społeczno-politycznym i obywatelskim. Zarazem jednak w badaniu bardzo wyraźnie ujawniła się zupełnie odmienna grupa, w znacznej mierze przychylna temu, co dzieje się obecnie

w kraju. Można ją nazwać zaangażowanymi zwolennikami prawicy: są to ludzie młodzi, dobrze wykształceni, o prawicowej orientacji politycznej, głosujący na PiS, a w drugiej kolejności na ruch Kukiz'15. To zapewne ich aktywność, której areną stał się przede wszystkim internet, zdecydowała o zwycięstwie Andrzeja Dudy w wyborach prezydenckich i przyczyniła się do zwycięstwa PiS w wyborach parlamentarnych.

Opracowała

Beata ROGUSKA

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		41	56	3	1059
Płeć	Mężczyźni	45	52	2	503
	Kobiety	38	59	3	556
Wiek	18-24 lata	49	49	2	109
	25-34	44	54	2	203
	35-44	50	47	3	192
	45-54	47	50	3	156
	55-64	34	61	5	187
	65 lat i więcej	30	69	1	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	56	4	424
	Miasto do 19 999	43	56	1	108
	20 000 - 99 999	39	60	1	219
	100 000 - 499 999	40	58	2	172
	500 000 i więcej mieszk.	52	46	3	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	35	61	4	213
	Zasadnicze zawodowe	37	59	3	260
	Średnie	41	57	2	321
	Wyższe	51	47	2	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	54	44	1	127
	Średni personel, technicy	41	57	2	37
	Pracownicy adm.-biurowi	44	55	1	72
	Pracownicy usług	39	55	6	72
	Robotnicy wykwalifikowani	32	64	4	108
	Robotnicy niewykwalifik.	44	50	5	47
	Rolnicy	45	54	1	53
	Pracujący na własny rach.	57	42	1	57
	Bezrobotni	40	57	3	54
	Emeryci	35	64	1	227
	Renciści	34	63	3	65
	Uczniowie i studenci	53	43	3	62
	Gospodynie domowe i inni	36	59	5	80
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	50	48	2
spółce właścicieli prywatnych i państwa		40	52	8	92
sekt. pryw. poza rolnict.		43	55	2	272
prywatnym gosp. rolnym		46	52	1	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	45	54	1	121
	Od 650 do 999 zł	44	55	1	162
	Od 1000 do 1399 zł	35	64	1	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	39	59	2	116
	2000 zł i więcej	52	46	2	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	68	1	113
	Średnie	33	63	4	397
	Dobre	50	48	2	550
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	68	28	4	45
	Raz w tygodniu	41	56	4	496
	1-2 razy w miesiącu	40	57	3	145
	Kilka razy w roku	40	59	1	205
	W ogóle nie uczestniczy	38	61	1	167
Poglądy polityczne	Lewica	44	54	2	140
	Centrum	35	63	2	253
	Prawica	54	44	2	371
	Trudno powiedzieć	29	66	4	295

Tabela 2

		Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		56	41	3	1061
Płeć	Mężczyźni	60	37	3	503
	Kobiety	53	45	2	558
Wiek	18-24 lata	60	35	5	109
	25-34	66	32	3	203
	35-44	64	35	1	193
	45-54	59	39	2	156
	55-64	48	47	5	187
	65 lat i więcej	43	55	1	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	59	38	4	424
	Miasto do 19 999	59	40	1	108
	20 000 - 99 999	52	47	1	221
	100 000 - 499 999	53	43	4	172
	500 000 i więcej mieszk.	57	40	3	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	48	50	2	214
	Zasadnicze zawodowe	53	42	5	260
	Średnie	57	42	1	321
	Wyższe	66	31	3	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	34	4	127
	Średni personel, technicy	54	46		37
	Pracownicy adm.-biurowi	59	41		72
	Pracownicy usług	55	38	6	72
	Robotnicy wykwalifikowani	65	32	3	108
	Robotnicy niewykwalifik.	45	45	9	48
	Rolnicy	62	36	2	53
	Pracujący na własny rach.	72	28		57
	Bezrobotni	61	39		54
	Emeryci	48	51	1	227
	Renciści	43	51	6	65
	Uczniowie i studenci	67	28	5	62
	Gospodynie domowe i inni	52	48		80
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	68	29	3	151
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	57	37	6	92
	sekt. prywat. poza rolnict.	57	40	2	274
	prywatnym gosp. rolnym	63	36	1	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	54	45	1	121
	Od 650 do 999 zł	65	34	1	163
	Od 1000 do 1399 zł	49	49	2	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	57	40	3	116
	2000 zł i więcej	63	33	3	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	39	57	4	113
	Średnie	49	48	3	398
	Dobre	65	33	2	550
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	75	21	4	45
	Raz w tygodniu	57	39	4	496
	1-2 razy w miesiącu	56	43	1	147
	Kilka razy w roku	51	47	2	205
	W ogóle nie uczestniczy	55	43	2	167
Poglądy polityczne	Lewica	62	37	1	140
	Centrum	57	41	2	253
	Prawica	64	33	3	371
	Trudno powiedzieć	43	52	5	296

Tabela 3

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i) działania Komitetu Obrony Demokracji?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		46	32	22	1056
Płeć	Mężczyźni	46	38	15	500
	Kobiety	46	26	28	556
Wiek	18-24 lata	45	31	24	108
	25-34	42	31	27	200
	35-44	46	31	23	193
	45-54	49	28	23	156
	55-64	45	36	18	187
	65 lat i więcej	49	32	19	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	43	33	24	424
	Miasto do 19 999	54	25	20	109
	20 000 - 99 999	42	33	24	219
	100 000 - 499 999	45	36	19	171
	500 000 i więcej mieszk.	56	26	18	133
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	43	30	26	213
	Zasadnicze zawodowe	43	35	22	260
	Średnie	44	34	23	319
	Wyższe	55	28	17	264
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	50	36	14	127
	Średni personel, technicy	48	29	23	35
	Pracownicy adm.-biurowi	48	19	33	71
	Pracownicy usług	47	30	22	72
	Robotnicy wykwalifikowani	51	31	18	108
	Robotnicy niewykwalifik.	35	41	23	47
	Rolnicy	42	33	25	53
	Pracujący na własny rach.	41	35	24	57
	Bezrobotni	39	32	29	52
	Emeryci	49	34	17	227
	Renciści	39	31	30	66
	Uczniowie i studenci	55	28	17	62
	Gospodynie domowe i inni	36	30	34	80
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	47	30	23	151
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	52	31	17	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	45	32	23	270
	prywatnym gosp. rolnym	45	35	21	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	35	33	33	121
	Od 650 do 999 zł	50	30	20	162
	Od 1000 do 1399 zł	45	34	21	190
	Od 1400 zł do 1999 zł	44	39	17	116
	2000 zł i więcej	56	29	15	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	34	40	26	112
	Średnie	43	32	25	395
	Dobre	51	30	19	549
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	60	17	45
	Raz w tygodniu	41	35	24	496
	1-2 razy w miesiącu	48	29	23	147
	Kilka razy w roku	49	28	23	204
	W ogóle nie uczestniczy	61	21	17	163
Poglądy polityczne	Lewica	75	13	12	139
	Centrum	55	24	21	253
	Prawica	38	51	11	369
	Trudno powiedzieć	35	24	42	295

Tabela 4

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i) działania obecnej władzy?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		42	45	13	1061
Płeć	Mężczyźni	45	46	9	504
	Kobiety	39	44	17	557
Wiek	18-24 lata	45	46	9	109
	25-34	34	50	16	203
	35-44	40	45	15	193
	45-54	48	39	13	155
	55-64	42	45	12	187
	65 lat i więcej	43	43	14	213
Miejsce zamieszkania	Wieś	48	36	15	424
	Miasto do 19 999	35	51	14	109
	20 000 - 99 999	42	44	14	220
	100 000 - 499 999	35	52	13	172
	500 000 i więcej mieszk.	34	59	8	135
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	46	37	17	214
	Zasadnicze zawodowe	47	39	15	260
	Średnie	41	46	14	320
	Wyższe	34	56	10	266
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	34	56	10	127
	Średni personel, technicy	45	42	13	37
	Pracownicy adm.-biurowi	39	48	13	71
	Pracownicy usług	42	48	10	72
	Robotnicy wykwalifikowani	37	48	15	108
	Robotnicy niewykwalifik.	41	38	21	48
	Rolnicy	58	30	12	53
	Pracujący na własny rach.	41	46	12	57
	Bezrobotni	42	41	17	54
	Emeryci	45	42	14	227
	Renciści	40	41	19	66
	Uczniowie i studenci	43	50	6	62
	Gospodynie domowe i inni	40	42	17	80
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	43	44	13	151
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	37	49	14	91
	sekt. pryw. poza rolnict.	37	50	13	274
	prywatnym gosp. rolnym	59	30	11	57
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	52	29	19	121
	Od 650 do 999 zł	52	38	11	163
	Od 1000 do 1399 zł	48	42	11	191
	Od 1400 zł do 1999 zł	46	43	10	116
	2000 zł i więcej	26	62	12	191
Ocena własnych war. mater.	Złe	37	42	21	113
	Średnie	44	39	16	399
	Dobre	41	49	10	549
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	80	9	11	45
	Raz w tygodniu	48	37	15	496
	1-2 razy w miesiącu	42	46	12	146
	Kilka razy w roku	33	53	14	205
	W ogóle nie uczestniczy	22	68	10	167
Poglądy polityczne	Lewica	19	74	7	141
	Centrum	30	57	13	253
	Prawica	69	26	5	371
	Trudno powiedzieć	28	44	28	295